

พุทธวิธีบริหาร

Buddhist Administrative Methods

อภิญา พรรณศรี

Apichaya Phansri

ธนกร ดรกมลกันต์

Tanakorn Donkamonkan

ไพฑูรย์ สวนมะไฟ

Phaitoon Suanmafai

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาลัยสงฆ์ร้อยเอ็ด

Mahachulalongkornrajavidyalaya University RoiEt Buddhist college

E-mail: Phansri101@gmail.com

Received: 3 April 2024; Revised: 3 August 2024; Accepted: 29 August 2024

บทวิจารณ์หนังสือ: พุทธวิธีบริหาร

ผู้เขียน : พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต)

สำนักพิมพ์: มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ปีที่พิมพ์: 2559

จำนวนหน้า: 96

บทคัดย่อ

หนังสือเรื่อง พุทธวิธีบริหาร เขียนโดย พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ผู้ตีความเห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหา ที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอน ได้ชัดเจน การบริหารที่ประสบความสำเร็จมีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะการบริหารคือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นจึงจำเป็นที่ผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารคน นอกจากนี้สิ่งที่จะทำให้การบริหาร ประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางขององค์กรให้ไปสู่ เป้าหมายที่ชัดเจน โดยอาศัยองค์ความรู้ทางโลกมาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ดังนั้น พุทธวิธีใน การอำนวยการ การอำนวยการในการบริหาร ต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญ ผู้บริหารที่นำพาองค์กรประสบ ความสำเร็จได้นั้น ต้องมีภาวะผู้นำ คือมีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติงานตาม คำสั่งของผู้บริหาร การอำนวยการเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการบริหาร ผู้บริหารต้องอาศัยการบูรณาการหลักการ สื่อสาร ส่วนพุทธวิธีในการกำกับดูแล การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อ บรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วาง การนำหลักพุทธธรรมมาใช้ในการบริหารงานทำให้การพัฒนาองค์กรเกิด ประสิทธิภาพ และบรรลุวัตถุประสงค์ (เป้าหมาย) ขององค์กรได้อย่างแท้จริง

คำสำคัญ: พุทธ, พุทธวิธี, การบริหาร

Abstract

The book "Buddhist Management Method" written by Phra Thammakosajarn (Prayoon Thammajitto), interpreters believe that the structure of the book is appropriate, with a proper division of content and a clear sequence of content presentation. Successful management is essential because management is the process of accomplishing work by relying on others, so it is necessary for administrators to use both science and art in managing people. In addition, what will make management truly successful is that administrators must have leadership and vision in determining the direction of the organization towards a clear goal, using worldly knowledge to integrate with Buddhist principles. Therefore, Buddhist management and management must rely on leadership as a key factor. Executives who lead organizations to success must have leadership, that is, the ability to motivate people to want to work according to the executive's orders. To manage and achieve success in management, executives must rely on the integration of communication principles. As for Buddhist methods of supervision, supervision is the control of members within the organization to perform their duties to achieve the set objectives. Applying Buddhist principles to management results in effective organizational development and truly achieving the organization's objectives (goals).

Keywords: Buddhist, Buddhist methods, management

บทนำ

หนังสือเรื่อง “พุทธวิธีบริหาร” เลขหนังสือ ISBN : 974-388-5 แต่งโดยพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ในปัจจุบันดำรงสมณศักดิ์ที่พระพรหมบัณฑิต. ศ.ดร. ราชบัณฑิต เป็นหนังสือที่ถอดคำบรรยายของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) และจัดพิมพ์ขึ้นเนื่องในโอกาสที่พระมหาเถรานุเถระผู้มีอุปการคุณต่อมหาวิทยาลัย ผู้บริหารระดับสูง คณาจารย์ พระเจ้าหน่ที่ ศิษย์เก่า และนิสิตปัจจุบัน ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ได้รับพระราชทาน ตั้ง ประวัติ และเลื่อนสมณศักดิ์เป็นพระครูสัญญาบัตรชั้นต่างๆ เนื่องในมหามงคลวโรกาสพระราชพิธีเฉลิมพระชนมพรรษาสมเด็จพระบรมโอรสาธิราชฯ สยามมกุฎราชกุมาร สมเด็จพระปรมินทรมหาภูมิพลอดุลยเดชมหาราช องค์เอกอัครศาสนูปถัมภก วันอังคาร ที่ 5 ธันวาคม พุทธศักราช 2559 มีขนาดประมาณครึ่งกระดาษ A4 และการตีพิมพ์ครั้งนี้เป็นการพิมพ์พิเศษ 5 เดือนธันวาคม พ.ศ.2559 มีความหนา 96 หน้า ตีพิมพ์จำนวน 140,000 เล่ม จัดพิมพ์โดยโรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพรหมบัณฑิต, ศาสตราจารย์ ดร., ราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์, อัครมหาบัณฑิต, กรรมการมหาเถรสมาคม นามเดิม ประยูร นามสกุล มีฤกษ์ ฉายา ธมฺมจิตฺโต เป็นพระราชอาคันตุกะเจ้าคณะรองชั้นหิรัญบัฏ ปัจจุบันดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสวรวิหาร, กรรมการมหาเถรสมาคม, อุปนายกสภามหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประธานกรรมการเผยแผ่พระพุทธศาสนาแห่งชาติ, อาจารย์ประจำหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) เป็นพระนักวิชาการ นักบริหาร นักการศึกษา นักเทศน์และนักเขียน ผู้มีผลงานมากมายทั้งในภาษาไทยและภาษาอังกฤษ เป็นพระสงฆ์ไทยรูปแรกที่ดำรงตำแหน่งศาสตราจารย์ในมหาวิทยาลัย ได้รับรางวัลและคุชฌีบัณฑิตกิตติมศักดิ์จากหลายสถาบัน และเป็นราชบัณฑิตกิตติมศักดิ์ สาขาปรัชญา ในฐานะเจ้าอาวาสวัดประยุรวงศาวาสได้รับรณปฏิสังขรณ์พระบรมธาตุมหาเจดีย์ของวัดจนได้รับรางวัลยอดเยี่ยม อันดับ 1 ด้านการอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมจากองค์การยูเนสโก เป็นอธิการบดีมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย 5 สมัยได้ก่อสร้างสำนักงานใหญ่ของมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ที่อำเภอวังน้อย จังหวัดพระนครศรีอยุธยา เป็นประธานผู้ก่อตั้งสมาคมมหาวิทยาลัยพระพุทธศาสนานานาชาติและประธานผู้ก่อตั้งสภาสากลวันวิสาขบูชาโลกที่ได้รับฐานะเป็นองค์กรที่ปรึกษาพิเศษขององค์การสหประชาชาติ

หนังสือ “พุทธวิธีบริหาร” ต้องการนำเสนอความหมายของการบริหาร ตามหลักพุทธวิธีบริหาร ก่อนที่จะพูดถึงพุทธวิธีบริหารต้องทำความเข้าใจความหมายของการบริหารที่เป็นสากลเสียก่อน การบริหาร หมายถึง การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่น ส่วนการบริหารตามพุทธวิธีบริหาร พระพรหมบัณฑิต ได้ใช้กรอบในการพิจารณาหน้าที่ ของนักบริหารมีอยู่ 5 ประการ หรือเรียกย่อๆว่า POSDC ขยายความได้ดังนี้ คือ

1. P คือ Planning หมายถึง การวางแผน เป็นการกำหนดแนวทางดำเนินงานในปัจจุบันเพื่อมุ่งสู่ความสำเร็จในอนาคต
2. O คือ Organizing หมายถึง การจัดองค์กร เพื่อกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกตามสายบังคับบัญชา
3. S คือ Staffing หมายถึง งานด้านบุคลากร การพัฒนาบุคลากร
4. D คือ Directing หมายถึง การอำนวยการ เป็นการสื่อสารเพื่อให้เกิดการดำเนินงานตามแผน
5. C คือ Controlling หมายถึง การกำกับดูแล เพื่อควบคุมการปฏิบัติงานให้เกิดคุณภาพรวมถึงการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงาน

การบริหารตามหลักพุทธวิธี ของพระพรหมบัณฑิตเป็นการบริหารที่สามารถนำเอาศาสตร์การบริหารสมัยใหม่ และสมัยพุทธกาลมาบูรณาการในการใช้ร่วมกันได้อย่างกลมกลืนไม่ว่าจะเป็นพุทธวิธีในการวางแผน สิ่งสำคัญคือ ผู้บริหารต้องมีวิสัยทัศน์ (พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต), 2559:6) ดังเช่นที่พระพุทธเจ้าตรัสว่า ผู้บริหารต้องมีจักขุมตา แปลว่า มีสายตาวัดยาวไกล คือ มองการณ์ไกล (องฺ. ตก. 20/459/146) ซึ่งสามารถทำให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินงานให้สมาชิกได้ปฏิบัติได้ถูกแนวทางและบรรลุเป้าหมาย ยกตัวอย่างที่พระพุทธเจ้าทรงกำหนดจุดหมายปลายทางในทางพระพุทธศาสนาไว้ว่า การประพฤติปฏิบัติธรรมทุกอย่างมีเป้าหมายสูงสุดคือ วิมุตติ (ความหลุดพ้น พันทุภักข์) ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เปรียบเหมือนมหาสมุทรมีรสเดียวคือรสเค็ม ฉะนั้น ธรรมวินัยนี้ก็มีรสเดียวคือวิมุตติรส ฉะนั้น” (วิ.จุล. 7/462 /291)

จากที่กล่าวมาทั้งหมดนี้ผู้วิจารณ์เห็นว่า พุทธวิธีการบริหารของพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) มีเนื้อหาที่น่าสนใจเป็นอย่างมากเนื่องจากสังคมปัจจุบันเป็นสังคมที่มีการเจริญในหลายๆด้านโดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีที่เข้ามาแทรกในศาสตร์ทุกแขนงในปัจจุบันหากผู้นำองค์กรไม่มีการเรียนรู้และปรับตัวให้เข้ากับยุคสมัยอาจทำให้ไม่สามารถประสบความสำเร็จการบริหารจัดการองค์กรได้

โครงสร้างของหนังสือ

เนื้อหา หนังสือ พุทธวิธีบริหาร ผู้แต่งได้ยก การบริหารในความหมายที่เป็นสากล มาเป็นกรอบในการอธิบายเกี่ยวกับหลักการบริหาร โดยเฉพาะได้ประเด็นเรื่อง หน้าที่ ผู้เขียนได้นำมาเป็นกรอบในการอธิบายการบริหารตามหลักพุทธวิธีบริหาร โดยได้นำประเด็นที่เกี่ยวกับการวางแผน การจัดองค์กร การบริหารงานบุคคล การอำนวยการและการกำกับดูแลมาบูรณาการโดยใช้หลักพุทธธรรม ดังนั้น การบริหารโดยใช้หลักพุทธธรรม จำเป็นที่ผู้บริหาร ต้องเป็นผู้ที่มีมุมมองที่กว้าง คิดไกลในวิสัยทัศน์ขององค์กร ใฝ่หาความรู้ใหม่ๆ อยู่เสมอ เพื่อนำไปสู่เป้าหมายคือความสำเร็จตามจุดมุ่งหมายขององค์การเป็นสำคัญ และการบริหารในยุคนี้นี้ต้องไม่มองข้ามการนำจริยธรรมมาใช้เป็นพื้นฐานในการคิดและการปฏิบัติ เพราะหลักคุณธรรม จริยธรรมเมื่อนำมาปฏิบัติแล้วสามารถเห็นผลได้อย่างชัดเจนเป็นรูปธรรม (อภาลิโก) ดังนั้นการนำเอาศาสตร์ด้านการบริหารในสมัยปัจจุบันมาบูรณาการเข้ากับพุทธวิธีบริหารตามแนวทางของพระพุทธเจ้า จะทำให้การดำเนินงานด้านการบริหารประสบความสำเร็จสอดคล้องกับบริบทของการพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบัน

เนื้อหาโดยย่อ

ที่มาและความหมายของพุทธวิธีในการบริหาร เกิดขึ้นหลังจากพระพุทธเจ้าตรัสรู้ได้ 2 เดือน คือเมื่อพระพุทธเจ้าแสดงปฐมเทศนาแก่ปัญจวัคคีย์ในวันอาสาฬหบูชาแล้ว ท่านอัญญาโกณฑัญญะได้ดวงตาเห็นธรรมแล้วจึงขอบวชกับพระพุทธองค์ (พระพรหมบัณฑิต ประยูร ธมฺมจิตโต, 2559:5) เรียกการบวชโดยใช้วิธีเอธิกขุอุปสัมปทา ว่า “ เธอจงเป็นภิกษุมาเถิด ธรรมอันเรากล่าวดีแล้ว เธอจงประพฤติพรหมจรรย์เพื่อทำที่สุดแห่งทุกข์โดยชอบเถิด ” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) เหตุการณ์ในครั้งนั้นทำให้พระพุทธองค์ได้ทรงคิดวางแผนการรูปแบบการอุปสมบทของผู้ที่ต้องการจะเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา เพื่อให้ได้แนวปฏิบัติที่เป็นไปในทิศทางเดียวกัน เพราะพุทธองค์ต้องการให้ผู้เข้ามาบวชในพระพุทธศาสนายึดเป้าหมายเดียวกัน คือ มุ่งปฏิบัติเพื่อความหลุดพ้นจากทุกข์ ในทัศนะของผู้เขียนได้บูรณาการการบริหารตามหลักพุทธวิธี โดยแยกเป็นประเด็นต่างๆ โดยใช้กรอบพิจารณา หน้าที่เป็นกรอบในการอธิบายได้ ห้าประการดังนี้

ประการที่หนึ่ง พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้อธิบายพุทธวิธีในการวางแผนว่า ในการวางแผน ผู้บริหารมีความสำคัญมากโดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้บริหารต้องเป็นผู้ที่มีวิสัยทัศน์ที่กว้างไกล วิสัยทัศน์ดังกล่าวช่วยให้ผู้บริหารสามารถกำหนดทิศทางการดำเนินการเพื่อไปสู่จุดหมายอย่างชัดเจนสอดคล้องกับพุทธพจน์ที่ว่า ผู้บริหารต้องมีจักขุมา แปลว่า มีสายตาวีไกล คือมองการณ์ไกล (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ประการที่สอง พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้อธิบายพุทธวิธีในการจัดองค์กร โดยพระพุทธเจ้าได้วางเงื่อนไขของการเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาในเรื่องวรรณะ ชนชั้น โดยผู้การที่จะเข้ามาบวชต้องไม่มีเรื่องวรรณะและชนชั้น พุทธองค์เปรียบเรื่องของวรรณะเหมือนแม่น้ำหลายสายไหลมารวมกันที่แม่น้ำใหญ่คือมหาสมุทรย่อมไม่ใช่แม่น้ำสายต่างๆอีกต่อไป เฉกเช่นการออกจากบ้านเรือนของตนเพื่อมาบวชเป็นเพศบรรพชิตนั้นเองย่อมจะต้องสละชื่อและตระกูลเดิมของตนเสีย พระพุทธองค์ได้เห็นโทษของการที่สมาชิกในองค์กร

ถือตัวเรื่องชนชั้นวรรณะก็จะมีใครเชื่อฟังใครส่งผลให้การบังคับบัญชาภายในองค์กรไม่สามารถเกิดขึ้นได้ ดังนั้น พุทธองค์จึงได้มีการกำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษา

การจัดองค์กรในพระพุทธศาสนาเกิดขึ้นหลังจากที่มีสาวกจำนวนมากขึ้น พระพุทธองค์ได้จัดองค์กรออกเป็น 4 กลุ่มคือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และได้มีการมอบอำนาจในการบริหารองค์กรสงฆ์ในขณะนั้นให้กับคณะสงฆ์เพื่อให้คณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการคณะสงฆ์ให้เกิดความเรียบร้อย และมีการกระจายอำนาจให้กับสมาชิกสงฆ์ที่มีสติปัญญา มีความรู้ความสามารถตามที่ท่านเหล่านั้นชำนาญเพื่อช่วยในการบริหารจัดการองค์กรสงฆ์ร่วมกัน และพระพุทธเจ้าก็ดำรงตำแหน่งสูงสุดในองค์กรสงฆ์ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “เราเป็นพระราชาชนันคือเป็นธรรมราชาผู้ยอดเยี่ยม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539) นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งผู้ที่มีตำแหน่งรองจากพระพุทธเจ้าเพื่อช่วยในการบริหารทรงแต่งตั้งพระสารีบุตรเป็นพระธรรมเสนาบดีตำแหน่งรองประธานบริหารต่อจากพระพุทธเจ้า และเป็นอัครสาวกฝ่ายฆราวาสดูแลงานด้านวิชาการ และพระโมคคัลลานะ เป็นอัครสาวกฝ่ายช้ายรับผิดชอบดูแลด้านการบริหาร ส่วนพระอานนท์ทำหน้าที่เป็นเลขานุการส่วนพระองค์ เป็นต้น นอกจากนี้ทรงมอบหมายงานตามตำแหน่งความเหมาะสม ยกตัวอย่างเช่น พระมหากัสสปะเป็นผู้ชำนาญด้านธุดงค์, พระปุนณณมณเฑียรบุตรเป็นผู้ชำนาญการด้านการแสดงธรรม ภิกษุณีปัญจารามเป็นผู้ชำนาญด้านวินัย และ จิตตคหบดีเป็นผู้ชำนาญด้านการแสดงธรรม เป็นต้น (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ประการที่สาม พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้อธิบาย พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล ว่า การบริหารคนนั้นเป็นเรื่องที่ยาก พระพุทธองค์ได้วางหลักการบริหารมาตั้งแต่เริ่มแรกแล้วและในปัจจุบัน ในการรับคนเข้ามาบวชนั้นต้องมีการกลั่นกรองโดยคณะสงฆ์ และคณะสงฆ์มีความเห็นชอบต่อบุคคลนั้นจึงจะสามารถบวชได้และทำพิธีอุปสมบทในอุโบสถ เรียกการอุปสมบทนี้ว่า แบบญัตติจตุตถกรรม โดยมีพระสงฆ์ผู้เป็นประธานเรียกว่าพระอุปัชฌาย์ และมีคณะสงฆ์ที่ประชุมพร้อมกันในอุโบสถร่วมประกอบพิธีอุปสมบท และเมื่อบวชเข้ามาแล้วภิกษุผู้บวชใหม่ต้องได้รับการฝึกหัดอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์ ซึ่งถือว่าขั้นตอนนี้มีความสำคัญมากเพราะการศึกษาอยู่เสมอก่อทำให้บุคคลผู้ศึกษาเกิดการพัฒนาทั้งจิตใจและสติปัญญาการเกิดระบบการศึกษาในวัดนำมาสู่การพัฒนาเป็นสถาบันการศึกษาเช่น มหาวิทยาลัยนาลันทา กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนาต้องยึดหลักที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา เป็นการฝึกอบรมที่เน้นการปฏิบัติมากกว่าทฤษฎี การศึกษาอบรมในพระพุทธศาสนานั้นยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง การจัดการเรียนการสอนต้องจัดให้สอดคล้องกับพัฒนาการและวุฒิภาวะของผู้เรียน ซึ่งเปรียบได้กับบัวสี่ เหล่า และจำแนกประเภทบุคคลที่จะเข้ารับการศึกษอบรมไปตามจริตหก และที่สำคัญที่สุดคือ พระพุทธเจ้าทรงมุ่งให้ผู้เรียนลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง ดังพุทธพจน์ที่ว่า “ ตุมहेหิ กุจฺจ อาตปฺปิ อกฺขาตาโร ตถาคตา ” เธอทั้งหลายต้องทำความเพียรเผากิเลสเอง พระตถาคตเจ้าเป็นแต่ผู้บอกทาง” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

เมื่อบุคลากรได้รับการพัฒนาแล้วก็จะได้รับการมอบหมายภาระงานตามความรู้ความสามารถที่บุคลากรเหล่านั้นมี

ประการที่สี่ พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) ได้อธิบายพุทธวิธีในการอำนวยการว่า การอำนวยการเพื่อให้การดำเนินงานบรรลุผลนั้นต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นหลักเพราะผู้บริหารคือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นทำงานตามที่ผู้บริหารต้องการ ส่วนผู้นำ คือ ผู้ที่ทำให้คนอื่นต้องการทำงานตามที่ผู้นำต้องการ การบริหารตามแนวพุทธนั้นผู้นำต้องมีความสามารถในการจูงใจให้คนอยากปฏิบัติตามคำสั่งของผู้บริหาร บุคคลที่จะเป็นผู้นำต้องมี

คุณสมบัติสำคัญ 2 ประการคือ ประการแรก คุณสมบัติที่เรียกว่า อัตตहितสมบัติ หมายถึง ความเพียบพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และประการที่สอง คือ ประพฤติปฏิบัติ หมายถึง ความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน

พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อ้างถึงภาวะผู้นำของพระพุทธเจ้าว่าพระองค์ทรงเพียบพร้อมด้วยอัตตहितสมบัติและประพฤติปฏิบัติจึงสามารถใช้ภาวะผู้นำบริหารกิจการพระพุทธศาสนาให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี อัตตहितสมบัติที่สำคัญในการบริหารของพระพุทธเจ้าคือ ความสามารถในการสื่อสารกับคนทั่วไป โดยใช้หลัก 4 ส มาประยุกต์กับการบริหารดังนี้ 1. สันทัสสนา (แจ่มแจ้ง) หมายถึง อธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานได้อย่างชัดเจนแจ่มแจ้งช่วยให้สมาชิกปฏิบัติตามได้ง่าย 2. สมทปนา (จงใจ) หมายถึง อธิบายให้เข้าใจและเห็นชอบกับวิสัยทัศน์จนเกิดศรัทธาจนอยากจะทำ 3. สมุตเตชนา (แก้แล้วกล้า) หมายถึง ปลุกใจให้เกิดความเชื่อมั่นในตนเองและมีความกระตือรือร้นในการดำเนินการไปสู่เป้าหมาย 4. สัมปหังสนา (ร่าเริง) หมายถึง สร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตรส่งเสริมให้สมาชิกมีความสุขในการทำงาน นอกจากพระพุทธองค์จะมีภาวะผู้นำที่สูงมากยังทรงสอนให้รู้ (ยถาวาที) ทำให้ดี (ตถาการี) และอยู่ให้เห็น (ยถาวาที ตถาการี)

และการสั่งการ หรือมอบหมายงานแต่ละครั้งพระพุทธเจ้าใช้วิธีการสร้างแรงจูงใจในการทำมาดี เรียกว่า อธิปไตย 3 ประการ ดังนี้

ประการที่หนึ่ง อัตตอธิปไตย การทำความดีเพราะยึดผลประโยชน์หรือความพอใจของตนเป็นที่ตั้ง

ประการที่สอง โลกาธิปไตย การทำความดีเพราะต้องการให้ชาวโลกยกย่อง

ประการที่สาม ธรรมอธิปไตย การทำความดีเพื่อความดี ทำหน้าที่เพื่อหน้าที่คือยึดธรรมคือหน้าที่เป็นสำคัญ (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

พระพุทธองค์ทรงบริหารโดยหลักธรรมอธิปไตย โดยยึดหลักธรรมคือ การสร้างประโยชน์สุขเพื่อส่วนรวมเป็นสำคัญ ดังพุทธพจน์ที่ว่า “พระตถาคตอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นผู้ทรงธรรม เป็นธรรมราชา ทรงอาศัยธรรมสักการะธรรม เคารพธรรม ยำเกรงธรรม มีธรรมเป็นธง มีธรรมเป็นตรา เป็นธรรมอธิปไตย ทรงจัดการรักษาป้องกันและคุ้มครองที่เป็นธรรม” (พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539)

ประการที่ห้า พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อธิบายพุทธวิธีในการกำกับดูแล ว่าพระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์และความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณท์ในการประเมินตนเอง หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นวิธีการสารภาพ ที่เรียกว่า การแสดงอาบัติ และทรงกำหนดให้พระภิกษุสงฆ์นำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติเหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระขึ้น 15 ค่ำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่า การสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์เพื่อเป็นการทบทวนความบริสุทธิ์ในศีลแต่ละข้อของภิกษุสงฆ์เหล่านั้น หรือในกรณีเกิดข้อพิพาทขัดแย้งขึ้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ ยกตัวอย่างเช่น

สัมมุขาวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์ และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสินโดยยึดหลักพระธรรมวินัย

เยภยยสิกา คือ วิธีระงับข้อพิพาทโดยให้ที่ประชุมสงฆ์ออกเสียงชี้ขาด ฝ่ายที่ได้รับเสียงสนับสนุนข้างมากเป็นฝ่ายชนะ

ติณวัตการกะ คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการประนีประนอมยอมความ โดยที่คู่กรณีตกลงเลิกกันไป ไม่ต้องมีสิ่งใดติดค้างในใจกัน กระบวนการกำกับดูแลความประพฤติของพระสงฆ์ที่พระพุทธเจ้าบัญญัติไว้นั้นเป็นหลักประกันความมั่นคงและความบริสุทธิ์ผุดผ่องของคณะสงฆ์

ดังนั้นการกำกับดูแลจึงเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้

บทวิจารณ์

หนังสือ “พุทธวิธีบริหาร” ได้วางโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหา ที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน โดยเริ่มจากการจัดทำสารบัญ นำเนื้อเรื่องใหญ่ มาเป็นบท เรื่อง แล้วเนื้อหาที่ย่อยละเอียดลงไปถึงระดับของเนื้อหาย่อยๆ เรียงลำดับจากเรื่องง่ายๆ สู่อเรื่องที่ทำความเข้าใจยาก ซึ่งผู้เขียนกำหนดการเดินทางเรื่องราวหรือเนื้อหาในแต่ละบทให้มีความสอดคล้อง เนื้อหามีความร้อยรัด มีการสืบต่อเนื่องกันจากเรื่องแรกจนถึงเรื่องสุดท้าย และหนังสือเล่มนี้ยังมีเนื้อหาที่อยู่ในเรื่องที่มีความเข้าใจได้ยาก เพื่ออธิบายให้ผู้อ่านได้ทำความเข้าใจให้ชัดเจนยิ่งขึ้น ซึ่งเป็นผลงานทางวิชาการที่ดี กล่าวคือ มีเนื้อหาสาระทางวิชาการที่มีลักษณะคุณภาพ ๓ องค์ประกอบพร้อมด้วย คือ ก่อให้เกิดความรู้ใหม่ มีการวิเคราะห์หรือสังเคราะห์ สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ หรือมีผลกระทบต่อการพัฒนาชุมชน สังคมหรือประเทศ

1. จุดเด่น (ที่พบในงานเขียน)

หนังสือ เรื่อง พุทธวิธีบริหาร เขียนโดยพระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตโต) ผู้วิจารณ์เห็นว่า การจัดโครงสร้างของหนังสือมีความเหมาะสม ด้วยการแบ่งเนื้อหา ที่ลงตัว ลำดับการนำเสนอเนื้อหาเป็นลำดับนั้นตอนได้ชัดเจน การบริหารที่ประสบความสำเร็จมีความจำเป็นอย่างยิ่งในองค์กร องค์กร หรือหน่วยงานต่างๆ เพราะการบริหารคือ การทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นจึงจำเป็นที่ผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลป์ในการบริหารคน นอกจากนี้สิ่งที่จะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จอย่างแท้จริงผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางขององค์กรให้ไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน โดยอาศัยองค์ความรู้ทางโลกมาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ความรู้ที่เป็นสากลของนักบริหารมีอยู่หลายทฤษฎีแต่ผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ได้ยกหลักบริหาร สากลมาอธิบาย คือหลัก POSDC มาอธิบายได้ดังนี้ P (Planning) คือ การวางแผนเพื่อเป็นการกำหนดทิศทางขององค์กร และวิธีการดำเนินงานเพื่อไปสู่เป้าหมายขององค์กรในที่สุด O (Organizing) คือ การจัดองค์กรเพื่อเป็นการกำหนดโครงสร้างความสัมพันธ์ของสมาชิกองค์กรให้เกิดความชัดเจนตามสายบังคับบัญชา S (Staffing) คือ การจัดสรรคนสู่งานที่เหมาะสมตามคุณสมบัติ D (Directing) คือการอำนวยการโดยการใช้การสื่อสารเพื่อให้ผู้ปฏิบัติงานสามารถดำเนินการได้ตามแผนที่วางไว้ ในประเด็นนี้นอกจากผู้บริหารจะต้องมีความรู้ความสามารถในการบริหารแล้วจำเป็นที่จะต้องมีความรู้ความสามารถในการใช้คนด้วย โดยอาศัยทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์มาบูรณาการร่วมด้วย C (Controlling) คือ การกำกับดูแลและควบคุมคุณภาพในการปฏิบัติงานภายในองค์กรให้บรรลุเป้าหมายรวมถึงการแก้ไขปัญหาและปรับปรุงเมื่อมีข้อผิดพลาดเกิดขึ้นในการปฏิบัติงาน

ส่วนหลักการบริหารทางธรรมผู้แต่งหนังสือเล่มนี้ได้นำหลักธรรมมาบูรณาการกับหลักการบริหารสากลดังกล่าวข้างต้นดังนี้

1.1 พุทธวิธีการวางแผน หลักการวางแผนมีความจำเป็นต่อการบริหารจัดการองค์การอย่างยิ่งพระพุทธเจ้าทรงเล็งเห็นและให้ความสำคัญว่ามีความจำเป็นมากตัวอย่างชัดเจนคือ การกำหนดเป้าหมายของการอุปสมบทของผู้ที่ต้องการเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา การกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกเพื่อลดทิวของสมาชิกที่มีวรรณะต่างกันให้เกิดความเสมอภาคกัน หรือการกำหนดแนวปฏิบัติของสมาชิกให้ปฏิบัติไปในทิศทางเดียวกันเพื่อง่ายต่อการบริหาร เป็นต้น การวางแผนดังกล่าวแสดงถึงวิสัยทัศน์ที่พระพุทธเจ้าทรงมีคุณูปการต่อพระพุทธศาสนาจนถึงปัจจุบัน

1.2 พุทธวิธีในการจัดองค์กร ในทางพระพุทธศาสนามีการกำหนดคุณสมบัติของสมาชิกใหม่ให้เท่าเทียมกันหมดคือ ทุกคนไม่ว่าจะรวยหรือจน จะวรรณะต่ำ หรือสูง หากเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนาทุกคนคือ ภิกษุสงฆ์เท่าเทียมกันหมด แต่พระพุทธองค์ได้กำหนดให้พระภิกษุต้องเคารพกันตามลำดับพรรษาและเมื่อมีสมาชิกเพิ่มขึ้นทรงจัดองค์กรในพระพุทธศาสนาออกเป็นพุทธบริษัท 4 คือ ภิกษุ ภิกษุณี อุบาสก อุบาสิกา และทรงมอบความเป็นใหญ่ให้แก่คณะสงฆ์ดังจะเห็นได้จากการกระจายอำนาจให้คณะสงฆ์ดำเนินการอุปสมบท หรือ เมื่อมีอธิกรณ์หรือกิจการที่จะต้องทำร่วมกันคณะสงฆ์สามารถบริหารจัดการได้ด้วยตนเอง โดยมีพระพุทธเจ้าเป็นผู้บริหารสูงสุดในองค์กรพระพุทธศาสนา และการจัดองค์กรนั้นจะวางตัวบุคคลโดยอาศัยความรู้ความสามารถที่แต่ละบุคคลมี

1.3 พุทธวิธีในการบริหารงานบุคคล การบริหารงานบุคคลเริ่มตั้งแต่การเข้ามาบวชในพระพุทธศาสนา และเมื่อบวชแล้วต้องได้รับการฝึกอบรมและการศึกษาเล่าเรียนจากพระอุปัชฌาย์ กระบวนการจัดการศึกษาในพระพุทธศาสนายึดหลักที่เรียกว่า ไตรสิกขา คือ ศีล สมาธิ ปัญญา โดยเน้นการปฏิบัติมากกว่าการเรียนรู้ พระพุทธศาสนาจึงเป็นศาสนาแห่งการศึกษา

1.4 พุทธวิธีในการอำนวยการ การอำนวยการให้เกิดการดำเนินงานนั้นต้องอาศัยภาวะผู้นำเป็นสำคัญบุคคลที่จะเป็นผู้บริหารต้องมีคุณสมบัติสำคัญ 2 ประการคือ อุตสาหะสมบัติ ถึงพร้อมด้วยคุณสมบัติส่วนตัวที่เหมาะสมกับการเป็นผู้นำ และปรหิตปฏิบัติ คือ ความมีน้ำใจในการปฏิบัติงานเพื่อส่วนรวมและองค์กรของตน ดังนั้นผู้บริหารเชิงพุทธต้องมีภาวะผู้นำ คือมีความสามารถในการจูงใจให้คนเกิดความต้องการอยากปฏิบัติงานตามคำสั่งของผู้บริหาร การอำนวยการเพื่อให้เกิดความสำเร็จในการบริหาร ผู้บริหารต้องอาศัยการบูรณาการหลักการสื่อสารดังนี้

(1) สันทิสสนา (แจ่มแจ้ง) คือ สามารถอธิบายขั้นตอนของการดำเนินงานให้ชัดเจนและสามารถปฏิบัติตามได้อย่างถูกต้อง

(2) สมาทปนา (จูงใจ) คือ สามารถอธิบายให้เข้าใจถึงวิสัยทัศน์และจุดหมายขององค์กรได้

(3) สมุตเตชนา (แก้แค้น) คือ การสื่อสารปลุกใจให้กระตือรือร้นในการดำเนินการเพื่อไปสู่เป้าหมาย

(4) สัมปหังสนา (ร่าเริง) คือ การสร้างบรรยากาศในการทำงานร่วมกันแบบกัลยาณมิตร

1.5 พุทธวิธีในการกำกับดูแล การกำกับดูแลเป็นการควบคุมสมาชิกภายในองค์กรให้ปฏิบัติหน้าที่เพื่อบรรลุผลตามวัตถุประสงค์ที่วางไว้ พระพุทธเจ้าทรงให้ความสำคัญแก่การกำกับดูแลคณะสงฆ์เป็นอย่างยิ่ง ดังที่พระพุทธองค์ทรงบัญญัติพระวินัยเพื่อให้พระสงฆ์ใช้เป็นมาตรฐานควบคุมความประพฤติให้เป็นแบบเดียวกัน เพื่อความผาสุกแห่งคณะสงฆ์และความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนา การบัญญัติพระวินัยเป็นเครื่องช่วยให้พระสงฆ์มีวินัยในตนเองและมีเกณฑ์ในการประเมินตนเอง หากมีความผิดพลาดเกิดขึ้นวิธีการสารภาพ ที่เรียกว่า การแสดงอาบัติ

และทรงกำหนดให้พระภิกษุสงฆ์นำศีลสิกขาบทที่ทรงบัญญัติเหล่านั้นมาสวดให้กันและกันฟังทุกกึ่งเดือนในวันพระ 15 ค่ำ ประเพณีปฏิบัตินี้เรียกว่า การสวดปาฏิโมกข์ ในตอนจบของศีลสิกขาบทแต่ละข้อผู้สวดก็จะถามที่ประชุมสงฆ์เพื่อเป็นการทบทวนความบริสุทธิ์ในศีลแต่ละข้อของภิกษุสงฆ์เหล่านั้น หรือในกรณีเกิดข้อพิพาทขัดแย้งขึ้น พระพุทธเจ้าทรงบัญญัติวิธีระงับอธิกรณ์ ยกตัวอย่างเช่น สัมมุขวินัย คือ วิธีระงับข้อพิพาทด้วยการที่คณะสงฆ์ประชุมพร้อมกันพิจารณาข้อกล่าวหาของฝ่ายโจทก์ และคำแก้ต่างของฝ่ายจำเลยแล้วตัดสินโดยยึดหลักพระธรรมวินัย เป็นหลัก

1.6 ความสำคัญต่อองค์ความรู้ ประเด็นที่ถือว่าเป็นข้อเด่นที่น่าสนใจมากที่สุดของหนังสือ พุทธวิธีบริหาร คืองานเขียนที่นำมาถ่ายทอดแนวคิดที่นำมาอธิบายถึง หลักการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา (พุทธวิธี) นำไปใช้ในการบริหารองค์กรให้ประสบความสำเร็จ ซึ่ง พระพรหมบัณฑิต (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้อธิบายเรียบเรียงเนื้อหา ลำดับขั้นตอนของเนื้อหาและเขียนอธิบายโดยยกรูปแบบหลักการบริหารที่เป็นสากล และบูรณาการการบริหารที่เป็นสากลกับการบริหารเชิงพุทธ เพื่อให้ผู้อ่านทุกระดับได้เข้าใจในเนื้อหาได้ง่ายขึ้น ซึ่งผู้วิจารณ์จะขอแยกแยะให้เห็นเป็นประเด็นสำคัญที่พบได้ในหนังสือเล่มนี้ ดังนี้

ประเด็นที่ 1 การใช้คำ สำนวน รูปประโยคและการเขียนบรรยายตลอดทั้งเล่ม เป็นการบรรยายที่นำใจความสำคัญมาเป็นหลักในการดำเนินเรื่อง และชี้ประเด็นเรื่องที่ต้องการเน้นให้เด่นชัดแล้วอธิบายเพิ่มเติมอย่างหลากหลายในประเด็นย่อยๆ โดยเฉพาะการให้ความหมายที่หลากหลายความหมายในเรื่องเดียวกัน เพื่อให้ผู้อ่านที่มีประสบการณ์อันหลากหลายในเรื่องนั้นๆ หรือความรู้ด้านการบริหารแบบสากล และการบริหารตามแนวพระพุทธศาสนา ตลอดจนการอุปมา เพื่อยกตัวอย่างเปรียบเทียบ และยกตัวอย่างประกอบ โดยมีหลักธรรมในพระพุทธศาสนาที่มาจากพระไตรปิฎกและอรรถกถา ทุกครั้ง

ประเด็นที่ 2 องค์ความรู้ที่ได้ ได้แก่การนำหลักการบริหารสากลมาบูรณาการกับหลักธรรม เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาองค์กรให้เกิดประสิทธิภาพบรรลุวัตถุประสงค์ขององค์กร

2. จุดด้อย (ที่พบในงานเขียน)

2.1 การศึกษางานเขียนเรื่องพุทธวิธีบริหาร ในทัศนะของผู้ตีความเห็นว่า เป็นการศึกษาหลักการบริหารตามแนวพุทธ หากผู้อ่านมีแนวคิดที่เป็นปฏิกิริยาต่อหลักธรรมของพระพุทธเจ้าอาจทำให้มองไม่ออกว่าจะสามารถนำมาใช้ร่วมกับหลักการบริหารในยุคปัจจุบันได้อย่างไร

2.2 หลักการวางแผนมีความจำเป็นต่อการบริหารจัดการองค์กรอย่างยิ่งในปัจจุบันเพื่อกำหนดเป้าหมายให้ไปในทิศทางเดียวกัน ในทัศนะของผู้ตีความ การบริหารในยุคปัจจุบัน หากผู้บริหารยึดหลักการวางแผนแบบเดิมๆ อาจทำให้การบริหารไม่ประสบความสำเร็จได้ ดังนั้นจำเป็นที่ผู้บริหารจะต้องนำหลักการทางศาสตร์แขนงต่างๆ มาประยุกต์ใช้ร่วมกับศาสตร์ทางการบริหาร เช่น หลักมนุษยสัมพันธ์, ความรู้ด้านเทคโนโลยีต่างๆ หรือ การหาทรัพยากรในการบริหารทดแทนสิ่งที่ขาดแคลน เป็นต้น

2.3 การกำกับควบคุม ในทัศนะของผู้ตีความเห็นว่า การกำกับควบคุมในการบริหารงานในยุคปัจจุบัน ต้องอาศัย หลักการทางศาสตร์ แขนงต่างๆ มาประยุกต์ใช้ เช่น การนำเอากฎหมาย มาใช้ในการบริหารองค์กรเพื่อใช้ในการกำกับดูแลเพื่อให้เกิดความเป็นระเบียบเรียบร้อยขององค์กร หรือการนำศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับมนุษย์ เช่น พฤติกรรมศาสตร์ , มนุษยสัมพันธ์, การพัฒนาบุคลิกภาพ, หรือการดูแลเรื่องสวัสดิการ, สุขภาพอนามัยของบุคลากร เป็นต้น เหล่านี้ล้วนส่งผลต่อความสำเร็จของการบริหารงานทั้งสิ้น

3. จุดที่ควรปรับปรุง

ในทัศนะของผู้ตีความเห็นว่า การบริหารงานในปัจจุบันจะประสบความสำเร็จได้ต้องอาศัยผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำ เพราะการบริหารคือการอาศัยคนอื่นเพื่อไปสู่เป้าหมายที่องค์กรวางไว้ ดังนั้นจึงจำเป็นที่ผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะในการบริหารคน นอกจากนี้สิ่งที่จะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางขององค์กรให้ไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน โดยอาศัยองค์ความรู้ทางโลกมาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา หากผู้นำไม่มีคุณสมบัติดังกล่าวข้างต้นการบริหารย่อมไม่ประสบความสำเร็จ

สรุป

จากการตีความหนังสือ พุทธวิธีบริหาร ของพระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ดังกล่าวข้างต้น ตามทัศนะของผู้ตีความเห็นว่า พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต) ได้นำศาสตร์ด้านการบริหารสมัยใหม่มาประยุกต์ใช้กับการบริหารด้วยหลักพุทธธรรมได้อย่างกลมกลืนกันกับมิติของสังคมในสมัยปัจจุบัน ส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายทั้งด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล

ดังนั้นการทำงานให้สำเร็จโดยอาศัยคนอื่นจึงจำเป็นที่ผู้บริหารต้องใช้ทั้งศาสตร์และศิลปะในการบริหารคน นอกจากนี้สิ่งที่จะทำให้การบริหารประสบความสำเร็จอย่างแท้จริง ผู้บริหารต้องมีภาวะผู้นำ มีวิสัยทัศน์ในการกำหนดทิศทางขององค์กรให้ไปสู่เป้าหมายที่ชัดเจน โดยอาศัยองค์ความรู้ทางโลกมาบูรณาการกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ประยุกต์ใช้กับการบริหารด้วยหลักพุทธธรรมได้อย่างกลมกลืนกันกับมิติของสังคมในสมัยปัจจุบัน ส่งผลให้องค์กรสามารถบรรลุเป้าหมายทั้งด้านประสิทธิภาพและประสิทธิผล

เอกสารอ้างอิง

พระธรรมโกศาจารย์ (ประยูร ธมฺมจิตฺโต). (2559). พุทธวิธีบริหาร. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). พระไตรปิฎกฉบับภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.